

SPORTIVE

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/sportive>

Geç Ergenlik Dönemi: Ahlaki Uzaklaşma

Serhat TURAN

Balıkesir Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi

Orijinal Makale

Gönderi Tarihi: 09.02.2021

Kabul Tarihi: 24.06.2021

Bu çalışmanın amacı geç ergenlik döneminde ahlaki uzaklaşmanın farklı yaş ve cinsiyetlerdeki düzeylerinin belirlenmesidir. Çalışmaya 18-24 yaş aralığında 235 üniversite öğrenci katılmıştır. Çalışmaya katılanların ahlaki uzaklaşma düzeylerinin belirlenmesi amacıyla Moore ve diğ. (2012) tarafından geliştirilen, Ekmekçioğlu ve Aydoğan (2019) tarafından Türkçeye uyarlanan "Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde katılımcıların kişisel bilgilerinin dağılımlarını belirlemek için yüzde ve frekans gibi tanımlayıcı istatistiksel yöntemler, verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için verilerin çarpıklık ve basıklık değerleri kontrol edilerek Kolmogorov-Smirnov testi yapılmıştır. Verilerin normal dağılım parametrelerine uygunluğu olduğu belirlendikten sonra ise T-testi ve Anova testi kullanılmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi $p<0,05$ olarak alınmıştır. Çalışma sonucunda erkeklerin ahlaki uzaklaşma skorlarının geç ergenlik döneminde olan kadınların puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilirken; yaşlar arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca geç ergenlik döneminde ahlaki uzaklaşma davranışlarının düşük seviyede sergilendiğini görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Geç ergenlik, ahlaki uzaklaşma, spor, saldırganlık, etik

Late Adolescence: Moral Disengagement

The aim of this study is to determine of moving away from morality in late adolescence in different ages and genders. 235 sports sciences students between the ages of 18-24 participated in the study. In order to determine the level of moral alienation of the study participants, Moore et al. (2012) "Moral Disengagement Scale" was used, adapted to Turkish by Ekmekçioğlu and Aydoğan (2019). In the analysis of the data, descriptive statistical methods such as percentage and frequency to determine the distribution of the personal information of the participants, and Kolmogorov-Smirnov test was performed by checking the skewness and kurtosis values of the data to determine whether the data showed normal distribution. After the data were determined to be suitable for normal distribution parameters, T-test and Anova test were used. The level of significance in the study was taken as $p<0,05$. As a result of the study, it was found that the moral disengagement scores of men were significantly higher than the scores of women in late adolescence; It has been determined that there is no significant difference between ages. In addition, it was observed that moral alienation behaviors were displayed at a low level in the late adolescence period.

Keywords: Late adolescence, moral disengagement, sport, aggression, ethics.

GİRİŞ

Ergenlik dönemi, çocukluk ve yetişkinlik dönemleri arasında olan bir geçiş dönemi olarak ele alınmaktadır. Bu dönemde birey fiziksel, duygusal, cinsel, psikolojik ve sosyal olgunlaşma gibi birçok alanda değişim yaşamakta ve bu değişim ile birlikte özerklik, sosyal üretkenlik ve kimlik kazanmaktadır (Derman, 2008). Ergenlik dönemi birçok kurum ve araştırmacılar tarafından farklı bir şekilde sınıflandırılmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ergenliği 10-19 yaşları arası olarak kabul ederken (WHO, 2003), UNICEF 10-14 yaşları arasını erken ergenlik, 15-19 yaşları arasını geç ergenlik olmak üzere 2 dönem olarak ifade etmektedir (UNICEF, 2011). Bazı araştırmacılar tarafından yapılan sınıflandırmalarda ise ergenlik dönemi; erken, orta ve geç ergenlik olarak sınıflandırılmış (Ekeland, Heian ve Hagen, 2005; Pawlowski ve Hamilton, 2008) ve yaş aralıkları açısından en çok kabul gören sınıflandırma Pawlowski ve Hamilton (2008) tarafından yapılmıştır. Pawlowski ve Hamilton (2008) erken ergenlik döneminin; kızlarda 11-13, erkeklerde 12-14; orta ergenlik döneminin; kızlarda 13-16, erkeklerde 14-17; geç ergenlik döneminin ise kızlarda 16-19; erkeklerde ise 17-19 yaş aralıklarında gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. Ancak geç ergenliğin; 17-21 (Uzun ve Boyalı, 2020), 18-21 (Ekeland ve arkadaşları, 2005; WHO, 2005) ya da 18-24 yaşları aralığında olduğunu ifade eden çalışmalar da alanyazında mevcuttur (Newman ve Newman, 2017; Derman ve Başal, 2013; web 1).

Yapılan bu çalışmada geç ergenlik dönemi 18-24 yaş aralığını kapsamaktadır. Bedensel farklılaşmaların bu dönemde son bulduğu yapılan araştırmalarda ifade edilmektedir (web 1, Derman ve Başal, 2013). Bu dönem içerisinde yer alan bireyler önceki ergenlik dönemlerinden daha karmaşık bir ahlaki davranış örüntüsü ve adalet anlayışı geliştirmektedir. Ergenler çocukluktan gelen inançlarını sorgular ve bu inançlarını ideolojiye dönüştürürler (kişisel olarak daha anlamlı değerler, dini görüşler, kararlara ve davranışlara rehberlik edecek inanç sistemleri). Geç ergenlikte birey karar verme ve değer belirleme konusunda akranlarından daha az etkilenmekte, birden çok bakış açısını görebilmekte ve bunu değerli olarak görmektedir. Ayrıca bir problemin birden çok çözüm yolunun olabileceğinin farkına vararak bu durumu takdir edebilmektedir (web 1). Bu dönem içerisinde yer alan bireyler ilişkilerini daha olgun bir şekilde ele almaktadır. Dolayısıyla duygusal olarak bir bağımsızlık durumu söz konusu olmakta ve ergenler bu dönemde tam anlamıyla özgürleşmektedirler. Özgürleşmenin getirdiği ebeveynlerden uzaklaşma, hayat şartlarının gerektirdiği mesleğe yönelme ve ilişkileri sürdürebilme gibi durumlar geç ergenlik döneminde kaygıların artmasına sebep olabilmektedir.

Bunlardan ayrı olarak bu dönemde ergenler ruhsal sorunlar, kişilik ve davranış problemleri yaşayabilmektedir (Derman ve Başal, 2013). Şireli ve arkadaşları (2014), ergenlik dönemi suç davranışının gerçekleştirilmesinin en yatkın olduğu dönem

olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla ergenlerin ahlaktan uzak davranışları sergilemeleri diğer dönemlerden daha olası olduğu görülmektedir.

Bu dönemde ergenlerin sergiledikleri ahlaka uygun davranışlar toplum tarafından cesaretlendirilirken, ahlaka aykırı olarak gerçekleştirilen davranışlar ise ayıplanmaktadır (Sheikh ve Janoff-Bulman, 2013). Bunun sonucunda ise ahlaki anlayıştan uzak davranışta bulunan bireyler suçluluk hissi yaşayabilmekte ve utanç duygusuna kapılabilmektedir. Bu olumsuz durumdan kurtulmak için ahlaki uzaklaşma bir yöntem olarak kullanılmaktadır (Sheikh ve Janoff-Bulman, 2010). Ancak ergenler yalnızca suçluluk duygusundan uzaklaşmak için değil, karşı cinse ve üzerinde baskısını hissettiği akranlarına kendini kabul ettirmek ya da onay görmek için ahlaki uzaklaşma yöntemlerini işe koşabilmektedir (Dökmen, 2000). Bu bağlamda ahlaki uzaklaşma, bireyin kendisini kötü hissetmeden etik olmayan davranışlarda bulunabilmelerine imkan sağlayan, öz düzenleyici süreçler olarak görülmektedir (Bandura, 1999). Ergenlik dönemi suç davranışının gerçekleştirilmesinin en yatkın olduğu dönem olarak tespit edilmesi (şireli ve arkadaşları, 2014) ve ergenliğin, yaş gruplarına göre sınıflandırılarak yapıldığı çok az çalışmanın (Uzun ve Boyalı, 2020; Uzun ve arkadaşları, 2020) olması bu çalışmanın yapılmasında itici güç olmuştur. Yapılan alışmalar incelendiğinde çalışmaların; ilköğretim, ortaöğretim ya da üniversite bağlamında ele alındığı gorulmüştur. Oysaki bunlar yalnızca eğitim kademeleri olup bireylerin bulunduğu gelişim dönemlerinin özelliklerini yansıtılmaktadır. Dolayısıyla bireylerin bulunduğu eğitim kademesinden ziyade bireylerin bulunduğu yaş gruplarının referans alınarak çalışmaların gerçekleştirilmesi bilimsel açıdan daha doğru sonuçların ortaya konulabilmesi adına oldukça önemlidir. unku her yaş psikomotor, bilişsel ve duyuşsal açıdan farklı davranışların ortaya çıkmasında bir etken olarak görülmektedir. Birçok çalışmada örneklem grubunun ergenler olarak tanımlandığı ve yaş aralıklarının oldukça geniş bir şekilde belirlendiği gorulmüştur. Oysa ki 10 yaşındaki bir çocuğun hayata bakış açısı ile 18 yaşındaki bir bireyin hayata bakış açısı bir olmamamaktadır. Biri henüz tam olarak soyut kavramlar üzerine fikir yurutemezken bir diğer ülkenin geleceğinin nasıl olması gerektiğine yönelik fikir ortaya koyabilmekte ve bunun için oy kullanma hakkına sahip olmaktadır. Bu sebeple ergenlik dönemlerinin ayrı ayrı ele alınması ve her dönemin psikomotor, bilişsel ve duyuşsal özellikleri göz onune alınarak çalışmaların yurutulmesi bilimsel açıdan daha doğru sonuçların ortaya konulması adına oldukça önemlidir. Dolayısıyla çalışmanın geç ergenlik dönemi olarak sınırlandırılması ve dönemin özellikleri dikkate alınarak çalışmanın ele alınması çalışmayı önemli kılan bir unsur olarak görülmektedir.

Bu alışma kapsamında geç ergenlik dönemi içerisinde değerler sistemini geliştiren (web 1, web 2) bireylerin ahlaki uzaklaşma düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2012).

Araştırma Örnekleme

Araştırmaya spor bilimleri fakültesinde öğrenim görmekte olan 18-24 yaş aralığındaki 235 lisans öğrencisi katılmıştır. Veriler ilk olarak 257 lisans öğrencisinden toplanmış ancak yaş aralığı geç ergenlik dönemi içerisinde olmayan öğrencilerin anketleri araştırmaya dahil edilmemiştir. Verilerin toplanabilmesi için ölçek internet ortamında hazırlanmış ve öğrencilerle web üzerinden paylaşılmıştır. Öğrencilere ölçeği doldurabilmesi için 15 dakika süre verilmiş ve veriler gönüllülük esasına göre toplanmıştır.

Çalışmaya katılan öğrencilere ait demografik özellikler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Çalışmaya Katılan Öğrencilere Ait Demografik Özellikler

		Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	121	52,6
	Erkek	109	47,4
Yaş	18	20	8,7
	19	50	21,7
	20	59	25,7
	21	53	23
	22	26	11,3
	23	13	5,7
	24	9	3,9
Toplam		235	100,0

Tablo 1’de görüldüğü üzere katılımcıların %52,6’sının kadın, %47,4’ünün ise erkek olduğu belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri, geç ergen grubunun; yaş, cinsiyet ve bölüm bilgilerini öğrenebilmek için “Kişisel Bilgi Formu” ve ahlaki uzaklaşma düzeylerini belirlemek için “Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği” kullanılmıştır.

Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği

Araştırmada Moore ve Diğ. (2012) tarafından geliştirilen Ekmekçioğlu ve Aydoğan (2019) tarafından Türkçeye uyarlanan sekiz maddeli 5’li likert (1=Kesinlikle katılmıyorum, 5=Kesinlikle katılıyorum) tipindeki ahlaki uzaklaşma ölçeği kullanılmıştır. Türkçeye uyarlama sırasında ölçeğin orijinalinde olduğu gibi tek faktörlü yapısı korunmuştur. Ölçeğin cronbach’s alpha güvenilirlik katsayısı ,87

olarak tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışmada ise ölçeğin güvenirlik katsayısı ,70 olarak belirlenmiştir.

Araştırma Yayın Etiği

Araştırma için, Balıkesir Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun E-19928322-100-41600 sayı ve 2021 tarihli kararı ile araştırmanın etik uygunluk onayı alınmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma için elde edilen verilerin analizinin yapılmasında IBM SPSS Statistics 25 paket programı kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerinin belirlenmesinde frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma analizleri kullanılmıştır. Araştırmada verilerin dağılımları incelenirken ortalama değerler 5 üzerinden değerlendirilmiştir. Ölçek boyutlarının aldığı puanlar 1 ile 5 arasında ele alınmıştır. Dağılım aralığının hesaplanması için Dağılım aralığı=En büyük değer-En küçük değer/ Derece sayısı formülü kullanılmıştır. Bu aralık 4 puanlık genişliğe sahiptir. Bu genişlik beş eşit genişliğe bölünerek 1.00- 1.79 arası “çok düşük”, 1.80-2.59 arası “düşük”, 2.60- 3.39 “arası orta”, 3.40-4.19 arası yüksek, 4.20-5.00 arası çok yüksek olarak tespit edilmiş ve sınır değerleri belirlenerek bulgular yorumlanmıştır (Sümbüloğlu,1993). Araştırmada verilerin normal dağılıma sahip olup olmadığını belirlemek için çarpıklık ve basıklık değerleri kontrol edilmiş ve Kolmogorov Smirnov testi yapılmıştır. Yapılan analizler sonucu verilerin normal dağılıma sahip olduğu tespit edilmiş ve parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Cinsiyetler arasında ahlaki uzaklaşma skorlarındaki farklılığı belirlemek için t testi; yaşlar arasındaki farklılığı belirlemek için ise tek yönlü varyans analizi (Anova) testi kullanılmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi $p<,05$ olarak alınmıştır. Ölçeğin puan dağılımı Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği Tanımlayıcı Bilgileri

	Madde sayısı	N	Ort.	SS.	Çarpıklık	Basıklık
Ahlaki uzaklaşma	8	235	2,07	,66	,657	,218

Tablo 2’de katılımcıların ahlaki uzaklaşma ölçeği tanımlayıcı bilgileri verilmiştir. Buna göre ahlaki uzaklaşma ölçeğinden alınan puanların ortalaması 2,07 olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla katılımcıların ahlaki uzaklaşma düzeylerinin düşük olduğu söylenebilmektedir. Ayrıca çarpıklık ve basıklık (skewness ve kurtosis) değerleri parametrik bir dağılım olduğunu göstermektedir.

BULGULAR

Bu bölümde cinsiyet ve yaşlar arasında ahlaki uzaklaşma skorlarında farklılık olup olmadığı incelenmiştir. İstatistiksel analizler aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3’de cinsiyet değişkeni açısından ahlaki uzaklaşma skorlarının farklılaşma durumları bağımsız örneklerde t-testi ile analiz edilmiş ve tablo aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3. Ahlaki Uzaklaşma Toplam Skorlarında Cinsiyet Farklılıklarına Yönelik t Testi

		Ortalama	SS	Levene		t	sd	p
		a		F	p			
Ahlaki	Kadın	1,93	,57	2,37	,124	-2,459	228	,015*
Uzaklaşma	Erkek	2,13	,63					

Tablo 3 incelendiğinde geç ergenlik döneminde yer alan kadın ve erkek spor bilimleri öğrencilerinin ahlaki uzaklaşma toplam skorlarında anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir ($t=-2,459$, $p<,05$). Farklılığın ise erkeklerin toplam skorlarının (ortalama=2,13, SS=,63), kadınların toplam skorlarından (ortalama=1,93, SS=,57) yüksek olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir. Ayrıca geç ergenlik dönemi içerisinde olan kadın ve erkeklerin ahlaki uzaklaşma skorlarının düşük seviyede (1,80-2,59) olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4’de 18-24 yaş aralığında olan geç ergenlerin ahlaki uzaklaşma skorlarının farklılaşma durumları tek yönlü varyans analizi (Anova) testi ile analiz edilmiş ve tablo aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4. Ahlaki Uzaklaşma Toplam Skorlarında Yaşlar Arasındaki Farklılıklara Yönelik Anova Testi

		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Ahlaki	Gruplar Arası	,733	6	,122	,322	,925
uzaklaşma	Grup içi	84,577	223	,379		
a	Toplam	85,310	229			

Tablo 4 incelendiğinde ahlaki uzaklaşma toplam skorlarında yaşlar arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir ($F=,322$, $p>,05$).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmada cinsiyet ve yaş değişkenlerine göre geç ergenlik döneminde yer alan bireylerde ahlaki uzaklaşma davranışları incelenmiş ve bulgulardan elde edilen sonuçlar tartışılmıştır.

Yapılan bu araştırma sonucunda geç ergenlik döneminde olan erkeklerin ahlaki uzaklaşma skorlarının geç ergenlik döneminde olan kadınların puanlarından

anlamli düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla erkeklerin kadınlara göre olumsuz olan davranışları daha yüksek bir düzeyde meşrulaştırmaya çalıştıkları söylenebilir. Kızların erkeklerden daha yüksek ahlaki duygusal yeterliliğe (Eisenberg, 2000) ve daha düşük ahlaki ayrılma düzeylerine (Bandura, 2004; Pelton ve diğerleri, 2004) sahip olmaları da farklılığın diğer bazı sebepleri olarak düşünülmektedir. Ayrıca ergenlik dönemi her bireyi aynı düzeyde etkilememektedir. Bazı bireyler bu süreci daha şiddetli yaşarken bazı bireyler ergenlik döneminden daha hafif bir düzeyde etkilenebilmektedir. Bireylerin geçmiş yaşantıları, fizyolojik durumları ve bireylerin sergiledikleri davranışlar sonucunda çevreden aldıkları tepkiler, ergenlik döneminde ki değişimin boyutlarını etkileyebilmektedir.

Alanyazında ergenlik dönemi farklı şekilde sınıflandırıldığından ve özellikle ulusal anlamda bu sınıflandırmaya dayalı çalışmaların çok sınırlı olmasından dolayı literatür yaş aralıkları dikkate alınarak taranmıştır. Literatür incelendiğinde geç ergenlik döneminde ahlaki uzaklaşma davranışlarının cinsiyet değişkeni açısından karşılaştırıldığı bazı çalışmaların olduğu belirlenmiştir (Yazıcıoğlu, 2020; Köklü, 2019; Paciello ve ark., 2008; Bandura, 2004). Geç ergenlik döneminden daha alt dönemlerde ahlaki uzaklaşmanın cinsiyet değişkeni açısından ele alındığı ve yapılan çalışmaya benzer bulguların elde edildiği çalışmalar da bulunmaktadır (Gencer, 2020; Perren and Gutzwiller-Helfenfinger, 2012; Oberman, 2011). Paciello ve arkadaşları (2008) erkeklerin kendilerini haklı çıkarma eğilimlerinin kızlardan daha fazla olduğunu ifade ederek bu durumun ahlaki uzaklaşma konusunda bir etken olduğunu belirtmiştir. Frank ve arkadaşları (1997) ise kadınların erkeklere göre etik ve etik olmayan davranışları ayırt etmeye daha fazla önem verdiği belirlenmiştir. Araştırmacılar ayrıca, kadınların gerçekten etik olmayan davranışlara karşı etik olmayan davranışlarda bulunup bulunmadığına ilişkin değerlendirmelerinde erkeklerden daha doğru olma eğiliminde olduklarını belirtmişlerdir (Fiske ve Taylor 1984; Schminke ve ark., 2003). Bazı çalışmalarda ise geç ergenlik dönemi içerisinde bulunan erkeklerin empati ve suçluluk gibi ahlaki duygulara kızlardan daha düşük düzeyde sahip oldukları ve bu durumdan dolayı anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir (Bussey, Quinn, et al., 2015; Bandura, 2004).

Bundan ayrı olarak etik ve ahlak alanında yapılan bazı araştırmalarda cinsiyetler arasında çok az bir anlamlı farklılığın olduğu ya da anlamlı farklılığın hiç görülmediği çalışmalar tespit edilmiştir (Jones ve Kavanagh 1996; Robin ve Babin 1997). Ulusal alan yazında ahlaki uzaklaşma açısından oldukça az çalışmanın yapıldığı tespit edilmiştir (Köklü, 2019; Parlacı, 2020; Yazıcıoğlu, 2020; Ekmekçioğlu, 2019; Kaya, 2018; Saylık, 2016). Bunun sebebinin ise ahlaki uzaklaşma ölçeğinin literatüre yeni kazandırılmış bir ölçek olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Yapılan çalışmada ahlaki uzaklaşma toplam skorlarında yaşlar arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Geç ergenlik dönemi içerisindeki bireylerin öz düzenleme becerilerini ve sosyal uyum düzeylerini geliştirmeleri, diğer bireylerin bakış açılarını daha iyi anlayabilmeleri (Bandura, 1991, 2004), işe yerleşme ve evlilik gibi hayatlarına yön verecek önemli kararlar alacakları bilişsel seviyede olmaları gibi etkenlerin yaşlar arasında anlamlı bir farklılığın oluşmamasına sebep olduğu düşünülmektedir. Bunlardan ayrı olarak gelişim boyunca, gençlerin kendi duygularını düzenlemesi, kendilerini saldırganlığı ve şiddeti yasaklayan ahlaki ilkelere adanması, başkalarını rencide eden davranışları azaltmaları, sosyal standartlara ve başkalarıyla etkili bir şekilde etkileşime (Eisenberg, Fabes ve Spinrad, 2006; Hart ve Carlo, 2005; Tangney ve diğerleri, 2007) girmelerinin de ahlaki uzaklaşma davranışlarının yaşlar arasında birbirine yakın olmasını sağladığı düşünülmektedir. Ayrıca ahlaki muhakeme ve proaktif davranışların yaşın artmasıyla gelişim gösterdiği belirlenmiştir (Eisenberg, 2000; Eisenberg vd., 2006). Yaşın gelişimiyle becerilerde meydana gelen bu iyileştirmeler, ergenlik döneminde, ahlaki uzaklaşma davranışlarını önlemede etkili olabilmektedir (Hart ve Carlo, 2005).

Literatür taraması sonucunda bu çalışmaya benzer bulguların elde edildiği çalışmaların yapıldığı tespit edilmiştir (Obermann 2011; Pelton ve ark., 2004; Bandura ve diğerleri 1996). Bazı araştırmalarda ise ergenliğin farklı dönemlerinde çalışma yapıldığı ve yaşlar arasında farklılığın tespit edildiği görülmüştür (Sivrikaya ve Sivrikaya, 2020; Robson ve Witenberg, 2013; Paciello ve ark., 2008; Fontaine ve ark., 2014). Paciello ve ark., (2008). 14'ten 16 yaşına kadar ahlaki uzaklaşma açısından bir artışın olduğunu ancak 16 yaştan 20 yaşa kadar ahlaki uzaklaşma davranışlarının ciddi bir düşüş olduğunu belirlemiştir. Fontaine ve arkadaşları (2014) çalışmalarında 16 yaşındaki ergenlerin ahlaki uzaklaşma skorlarını 2.17 bulurken 18 yaşındaki ergenlerin ahlaki uzaklaşma skor ortalamalarını 2.06 bulmuşlardır. Ayrıca 18-20 yaşları arasında ergenlerde ahlaki uzaklaşmanın azaldığını ifade etmişlerdir. Bu sonuçlar ise geç ergenlik döneminde ahlaki uzaklaşma davranışlarının daha düşük seviyede sergilendiğini göstermektedir.

Sonuç olarak erken ergenlik döneminde yer alan ergenlerin çoğunun antisosyal davranış kalıplarını benimsedikleri ancak büyük bir kısmının geç ergenlik döneminde antisosyal davranışları terk ettikleri ve sadece küçük bir yüzdesinin derin ve kronik olarak riskli saldırgan ve şiddet içeren davranışlarda buldukları yapılan çalışmalarda tespit edilmiştir (Loeber, 1991; Loeber ve Hay, 1997; Tremblay, 2000). Dolayısıyla antisosyal davranışların azalması neticesinde ahlaki uzaklaşma davranışlarının azalmasını beraberinde getirdiği düşünülebilmektedir.

Araştırmanın erken, orta ve geç ergenlik dönemlerini içine alacak şekilde tasarlanması ve ahlaki kimlik, saldırganlık, sportmenlik gibi farklı alanlarla ilişkilendirilmesi önerilmektedir.

Çıkar Çatışması: Çalışma kapsamında herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı: Araştırmadaki tüm aşamalar yazar ST tarafından gerçekleştirilmiştir.

Etik Kurul İzni ile ilgili Bilgiler

Kurul Adı: Balıkesir Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu

Tarih: 2021

Sayı: E-19928322-100-41600

KAYNAKLAR

- Alpaslan, A. H. (2012). Ergen ruh sağlığı ve spor. *Kocatepe Tıp Dergisi*, 13(3), 181-185.
- Bandura, A. (1999). Moral disengagement in the perpetration of inhumanities, *Personality and Social Psychology Review*, 3(3), 193-209.
- Bandura, A. (2004). Selective exercise of moral agency. In T. A. Thorkildsen & H. J. Walberg (Eds.), *Nurturing morality* (pp. 37– 57). Boston: Kluwer Academic.
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V. & Pastorelli, C. (1996). Mechanisms of moral disengagement in the exercise of moral agency, *Journal of Personality and Social Psychology*, 71, 364–374. doi:10.1037/0022-3514.71.2.364.
- Bussey, K., Quinn, C. & Dobson, J. (2015). The moderating role of empathic concern and perspective taking on the relationship between moral disengagement and aggression. *Merrill-Palmer Quarterly*, 61, 10-29.
- Derman, O. (2008). Ergenlerde psikososyal gelişim, Adolesan Sağlığı II Sempozyum Dizisi, 63, 19-21.
- Derman, M. T. & Başal, H. A. (2013). Okul öncesi çocuklarda gözlenen davranış problemleri ile ailelerin anne baba tutumları arasındaki ilişki, *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2(1), 115-144.
- Dökmen, Ü. (2000). Yarına kim bakacak? Evrenle uzlaşma sürecinde varolmak, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Eisenberg, N. (2000). Emotion, regulation, and moral development. *Annual Review of Psychology*, 51, 665– 697.
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., & Spinrad, T. L. (2006). Prosocial development. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Ekeland, E., Heian, F. & Hagen, K. (2005). Can exercise improve self esteem in children and young people? A systematic review of randomised controlled Trials, *British Journal of Sports Medicine*. 39(11), 792-798.
- Ekmekçioğlu, E. B. (2019). Etik liderlik ve işyeri sapkın davranışları ilişkisinde ahlaki uzaklaşma ve güç mesafesi oryantasyonunun rolü. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ekmekçioğlu, E.B. & Aydoğan, E. (2019). Ahlaki uzaklaşma ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 54(2), 701-712. doi: 10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.19.04.1096
- Fiske, S. T., & Taylor, S. E. (1984). *Social cognition*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Fontaine, R., G., Fida, R., Paciello, M., Tisak, M., S. & Caprara, G., V. (2014). The mediating role of moral disengagement in the developmental course from peer rejection in adolescence to crime in early adulthood. *Psychology, Crime & Law*, 20:1, 1-19, DOI: 10.1080/1068316X.2012.719622
- Frank, G. R., Crown, D. F. & Spake, D. F. (1997). Gender differences in ethical perceptions of business practices: A social role theory perspective. *Journal of Applied Psychology*, 82(6), 920–934.
- Gencer, N. (2020). Gençlik ve ahlaki kayıtsızlık: Lise öğrencilerinin ahlaki kayıtsızlık düzeyleri üzerine bir değerlendirme, *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 2(3), 308-335.
- Hart, D. & Carlo, G. (2005). Moral development in adolescence. *Journal of Research on Adolescence*, 15, 223– 233

- Jones, G. E., & Kavanagh, M. J. (1996). An empirical examination of the effects of individual and situational factors on unethical intentions in the workplace. *Journal of Business Ethics*, 15(5), 511–523.
- Karasar, N. (2012). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Kaya, E. (2018). Akran zorbalığında ahlaki uzaklaşma düzeyinin ve mağdurun sosyal kimliğinin mağdura yardım etme isteğine etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köklü, A. (2019). Ergenlerde ahlaki uzaklaşma ile riskli davranışlar ve empati yeteneği arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Loeber, R. (1991). Antisocial behavior: More enduring than changeable?, *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 30, 393– 397.
- Loeber, R. & Hay, D. (1997). Key issues in the development of aggression and violence from childhood to early adulthood. *Annual Review of Psychology*, 48, 371– 410.
- Moore, C., Detert, J. R., Trevino, L.K., Baker, V. L. & Mayer, D. M. (2012). “Why employees do bad things: Moral disengagement and unethical organizational behavior”. *Personnel Psychology*, 65(1), 1-48.
- Newman, M. B. & Newman, R. P. (2017). Development Through Life, A Psychosocial Approach, Wadsworth Cengage Learning, Learning, United States of America.
- Obermann, M. L. (2011). Okul zorbalığına tanık olanlar arasında ahlaki kopukluk, *Okul Şiddeti Dergisi*, 10, 239-257. doi: 10.1080 / 15388220.2011.578276
- Paciello, M., Fida, R., Tramontano, C., Lupinetti, C. & Caprara, G. V. (2008). Stability and change of moral disengagement and its impact on aggression and violence in late adolescence. *Child Development*, 79(5), 1288-1309.
- Parladıcı, R. M. (2020). Ergenlerde problemlı internet kullanımı, saldırganlık ve olumlu sosyal davranış arasındaki ilişkinin incelenmesi: Ahlaki uzaklaşmanın aracı rolü. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pawłowski, W. & Hamilton, G. (2008). Talking to your adolescent about STDs, HIV, & Sex. Stages of Adolescent Development Retrieved from <http://www.proyectoideas.jsi.com/Docs/OCC%20Notes%20Feb.%202008.pdf>
- Pelton, J., Gound, M., Forehand, R., & Brody, G. (2004). The moral disengagement scale: Extension with an American minority sample. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 26, 31–39.
- Perren, S. & Gutzwiller-Helfenfinger, E. (2012). Cyberbullying and traditional bullying in adolescence: Differential roles of moral disengagement, moral emotions, and moral values. *The European Journal of Developmental Psychology*, 9, 195-209.
- Robson, C. & Witenberg, R.T. (2013). The influence of moral disengagement, morally based self-esteem, age and gender on traditional bullying and cyberbullying. *Journal of School Violence*, 12(2). doi:10.1080/15388220.2012.762921.
- Robin, D. & Babin, L. (1997). Making sense of the research on gender and ethics in business: A critical analysis and extension. *Business Ethics Quarterly*, 7(4), 61–90.
- Saylık, F. Z. (2016). Ergenlerde yasaklayıcı/teşvik edici yaklaşımların, suçluluk/utanç duygularının ve bağlanmanın ahlaki uzaklaşmaya etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Schminke, M., Ambrose, M. L., & Miles, J. A. (2003). The impact of gender and setting on perceptions of others' ethics. *Sex Roles*, 48(7/8), 361–375.
- Sheikh, S. & Janoff-Bulman, R. (2010). The “shoulds” and “should nots” of moral emotions: A self-regulatory perspective on shame and guilt. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 36(2), 213-224.
- Sheikh, S. & Janoff-Bulman, R. (2013). Paradoxical Consequences of Prohibitions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 105(2), 301-315.
- Sivrikaya M.H. & Sivrikaya A.H. (2020). Gelişim lıgı futbolcularının ahlaki karar alma tutumlarının incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi (İÜBESBD)*, 7(2):12-25.
- Sümbüloğlu, K. (1993). Biyoistatistik. Ankara: Özdemir Yayıncılık.
- Şireli, Ö. ve arkadaşları., (2014). Şua karışmış ergenlerin psikiyatrik değerlendirmesi: Olgu serisi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 21(2): 131-138.
- Tangney, J. P., Stuewig, J. & Mashek, D. J. (2007). Moral emotions and moral behavior. *Annual Review of Psychology*, 58, 345– 372.

- Tremblay, R. E. (2000). The development of aggressive behavior during childhood: What have we learned in the past century?, *International Journal of Behavioral Development*, 24, 129– 141.
Web1.<http://www.amchp.org/programsandtopics/AdolescentHealth/projects/Pages/AdolescentDevelopment.aspx> 01.01.2020 21.09
Web 2. view.publitas.com/p222-8765/stages-of-development-handout/page/1 E.T. 01.01.2020 21.23
- UNICEF (2011). Adolescence an Age of Opportunity. The State of the World’s Children 2011. Retrieved from https://www.unicef.org/sowc2011/pdfs/SOWC-2011-Main-Report_EN_02092011.pdf
- Uzun, A. & Boyalı, E. (2020). Ergenlik Dönemleri ve Spor. Aygün, Y. ve Duyan, M. (ed.), Çocuk ve Egzersiz. Gece Kitaplığı.
- Uzun, A., Akbulut, A., Erkek, A., Pamuk, Ö. & Bozoğlu, M. S. (2020). Effect of Age on Speed and Agility in Early Adolescence. *International Journal of Applied Exercise Physiology*. 9(8), 168-175.
- WHO (2003). Promoting The Health of Young People in Custody. Retrieved from <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/107532/e81703.pdf>
- WHO (2005). Nutrition in Adolescence: Issues and Challenges Fort He Health Sector: Issues in Adolescent Health and Development: World Healt Organization.
- Yazıcıoğlu, M. M. (2020). Üniversite öğrencilerinde algılanan sosyal destek, ahlaki uzaklaşma ve riskli davranışlar arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Selçuk University Journal of Physical Education and Sport Science*, 14(2), 273-276.